

ΟΠΕΚ: ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Δημήτρης Παπούλιας*

Ο ΟΠΕΚ ΩΣ ΕΚΦΡΑΣΗ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΙ αυτή την περίοδο δέκα χρόνια από
την ίδρυση του ΟΠΕΚ.

Για να αντιληφθούμε τους λόγους οι οποίοι αποτέλεσαν την αιτία της δημιουργίας του, πρέπει να επιστρέψουμε στις αρχές της δεκαετίας του '90.

Από τη βιβλιογραφία και τα πολιτικά κείμενα της εποχής προκύπτει αβίαστα ότι το πολιτικό υπόδειγμα που επικράτησε στην Ελλάδα μετά το 1981 εξαντλούσε τη δυναμική του στις αδιέξοδες προσπάθειες της περιόδου 1988-1990, ενώ η πολιτική του σημασία εξακολουθούσε να έχει σημαντική ανταπόκριση στους πολίτες.

Η κριτική για τις οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές της περιόδου 1981-1985 αλλά και για την ανατρο-

* Ο Δημήτρης Β. Παπούλιας είναι καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

πή της οικονομικής πολιτικής 1985-1987 ήταν οξύτατη και έπαιρνε χαρακτηριστικά κρίσης και πολιτικών αδιεξόδων.

Πολλοί μιλούσαν για την ανάγκη καινούργιων απόψεων, προσανατολισμένων με μεγάλη αυστηρότητα στην ευρωπαϊκή προοπτική, στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία και στις απαιτήσεις ενός σύγχρονου κοινωνικού κράτους.

Ο ΟΠΕΚ ήρθε ακριβώς για να εκφράσει την ανάγκη των πολιτών να συμμετάσχουν στις αναγκαίες πολιτικές και κοινωνικές διεργασίες. Γι' αυτό ήταν εξαρχής μια απόπειρα έκφρασης της κοινωνίας των πολιτών. Δεν ήθελε να υποκαταστήσει τους υπάρχοντες κομματικούς σχηματισμούς, αλλά να τους συμπληρώσει και να βοηθήσει τη μεταξύ τους επικοινωνία. Ήρθε να γονιμοποιήσει ιδέες, να ευαισθητοποιήσει συνειδήσεις, να ενώσει δυνάμεις και ιδέες και να προωθήσει την πραγματοποίηση αλλαγών και μεταρρυθμίσεων.

Ο ΟΠΕΚ εμφανίστηκε επισήμως το Φεβρουάριο του 1991. Με μια διακήρυξη υπογεγραμμένη από έντεκα πολίτες με ποικίλη πολιτική προέλευση, αυτοπροσδιοριζόταν ως ένα «Βήμα Προβληματισμού για τον Εκσυγχρονισμό της Κοινωνίας μας» στην κατεύθυνση σύνθεσης ενός οράματος και διατύπωσης πολιτικών προτάσεων για τη μετεξέλιξη και τον εκσυγχρονισμό της. Λίγες ημέρες αργότερα υποβλήθηκε η αίτηση των 52 ιδρυτικών μελών του ΟΠΕΚ στο Πρωτοδικείο Αθηνών για την έγκριση του καταστατικού του.

Ανεπισήμως βεβαίως, ο ΟΠΕΚ ήταν στα χαρτιά πολλά χρόνια νωρίτερα. Με συζητήσεις και συναντήσεις στην Αθήνα αλλά και σε πολλές επαρχιακές πόλεις σε

μια αναζήτηση και έναν προβληματισμό για το καινούργιο μεταξύ διανοουμένων και κοινωνικών και επιχειρηματικών στελεχών. Γιατί είναι προφανές ότι το άραμα του εκσυγχρονισμού της χώρας υπήρχε στην καρδιά και τη συνείδηση πολλών, όπως συνήθως συμβαίνει με τα μεγάλα και καινούργια ζητήματα που έρχονται από το μέλλον. Όπως συμβαίνει με τις νέες ιδέες και απόψεις, οι οποίες χρειάζονται μια περίοδο περισυλλογής και επώασης.

Η δημιουργία του ΟΠΕΚ έγινε σε μια περίοδο διακυβέρνησης της χώρας από τη Νέα Δημοκρατία, ενώ στο πολιτικό σύστημα και στην κοινωνία υπήρχε έντονη κρίση πολιτικού-προϊστραμματικού χαρακτήρα. Η διάσπαση του Συνασπισμού έδειχνε τις δυνατότητες αλλά και τα όρια της ανανεωτικής Αριστεράς. Ο ΟΠΕΚ ήθελε με την παρουσία του να επισημάνει τα αδιέξοδα, κυρίως πολιτικά, οικονομικά, πολιτιστικά, και να θέσει την ανάγκη προβληματισμού σε νέες κατευθύνσεις, οι οποίες χάραξαν δρόμους για την ενσωμάτωση της χώρας στην Ευρώπη και την ΟΝΕ, αλλά και γενικότερα την ευρωπαϊκή προοπτική, σε στιγμές αλλαγής των οικονομικών δεδομένων διεθνώς. Ήθελε να είναι μια κίνηση πολιτών που δρα στα πλαίσια της κοινωνίας των πολιτών, ως ένας ανεξάρτητος πόλος εκτός κομμάτων, όχι σε αντίθεση και αντιπαλότητα με αυτά, αλλά σε συνεργασία μαζί τους.

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΝΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΠΕΚ

Τι έχουμε άραγε να πούμε για τον ΟΠΕΚ δέκα χρόνια μετά την ίδρυσή του;

Ο ΟΠΕΚ έγινε ένα σημείο αναφοράς γιατί τόλμησε εξαρχής να θέσει κρίσιμα ερωτήματα στα οποία κλήθηκαν να απαντήσουν πολλοί από εκείνους που στις αρχές του '90 εθεωρούντο άτομα και πολίτες με άποψη και ειλικρίνεια. Όλα τα μεγάλα και επίκαια θέματα που απασχολούσαν την Ελλάδα και τις προοπτικές της στην Ευρώπη έγιναν αντικείμενο συζητήσεων και επεξεργασιών σε εκδηλώσεις και ημερίδες του ΟΠΕΚ σε μια πρώτη κατεύθυνση θεμάτων και αναζητήσεων. Τα ζητήματα εφαρμογής θεωρητικών απόψεων για το κράτος, την ποιότητα της δημοκρατίας, την κοινωνική πολιτική και για άλλα θέματα της καθημερινής ζωής και της καθημερινής πρακτικής των πολιτών αυτής της χώρας ήταν η δεύτερη μεγάλη κατεύθυνση θεματολογίας του ΟΠΕΚ και των εκδηλώσεών του. Η τρίτη μεγάλη κατεύθυνση θεμάτων ήταν η υπόθεση της Κεντροαριστεράς, οι προϋποθέσεις για τη συνεννόηση και τη σύγκλιση των βασικών συντελεστών και τη διαμόρφωση των προοπτικών της. Δε νομίζω ότι υπήρξε στη δεκαετία του '90 άλλος όμιλος που να έβαλε με τόση έμφαση, και πάντα με λεπτότητα χειρισμών και κινήσεων, το θέμα της Κεντροαριστεράς όσο ο ΟΠΕΚ.

Η περίοδος 1991-1996 είναι για τον ΟΠΕΚ μια περίοδος γόνιμη και παραγωγική. Καταφέρνει και βάζει στην ημερήσια διάταξη των συζητήσεων τόσο στην Αθήνα όσο και στη Θεσσαλονίκη, στο Ηράκλειο της Κρήτης

και σε πολλές άλλες πόλεις της περιφέρειας, αλλά και στην Κύπρο και στο Λονδίνο, όλα τα καυτά και επίκαιρα θέματα της κοινωνίας και των πολιτών. Το κύρος του αυξάνεται και οι εκδηλώσεις του παρακολουθούνται από χιλιάδες πολίτες, οι οποίοι νιώθουν ότι ο εκσυγχρονισμός της χώρας μπορεί να αποτελέσει ενοποιητική δύναμη για κινητοποίηση, ευαισθητοποίηση και συμμετοχή.

Οι προσπάθειες του ΟΠΕΚ φάνηκε να δικαιώνονται όταν ο Κ. Σημίτης έγινε πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ και πρωθυπουργός της χώρας. Το 1996 είναι μια σημαντικότατη χρονολογία, όπως το 1974 και το 1981. Και τούτο διότι το 1996 ιρίθηκε αν η πορεία της χώρας στην Ευρώπη θα γινόταν με νέους όρους και αντιλήψεις, που θα δρομολογούσαν τη χώρα σε σύγχρονα επίπεδα ανάπτυξης, διεύρυνσης της δημιουρατίας και ενσωμάτωσης στο πολιτικό γίγνεσθαι των χαμηλότερων οικονομικά κοινωνικών ομάδων. Πράγμα που δικαιώνε τη μέχρι τότε προσπάθεια του ΟΠΕΚ, αλλά και βεβαίως όλων εκείνων μέσα στο ΠΑΣΟΚ, στο Συνασπισμό, καθώς και των ανεξάρτητων δυνάμεων της Κεντροαριστεράς που εργάστηκαν και μόχθησαν για την υπόθεση του εκσυγχρονισμού. Ήταν η στιγμή που πολλοί πείστηκαν πως ανοίγονται τεράστιες προοπτικές αυτού που ονομάστηκε «εκσυγχρονισμός της ελληνικής κοινωνίας».

Από τότε και μέχρι σήμερα ο ΟΠΕΚ προσπάθησε να προσαρμόσει τη ζωή του στα ξητήματα που προέκυψαν από τις δυσκολίες εφαρμογής του κυβερνητικού προγράμματος. Η επιτυχία του κυβερνητικού έργου εκείνη την περίοδο ήταν θέμα ζωής και θανάτου για την υπόθεση του εκσυγχρονισμού, για την επιτυχία της οικονο-

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

μικής πολιτικής, την ONE, τη φροντίδα για τα λαϊκά στρώματα και το κοινωνικό κράτος. Πολλοί από εκείνους που πρωτοστάτησαν στη δραστηριότητά του ανέλαβαν δύσκολες δουλειές στο κράτος και αλλού, με αποτέλεσμα η δράση του ΟΠΕΚ τα τελευταία χρόνια να λιγοστέψει και να υπάρχουν κριτικές και παράπονα. Γιατί είναι γεγονός ότι όλη αυτή την περίοδο θα μπορούσαν να είχαν γίνει περισσότερα. Να έχει κυκλοφορήσει μια σειρά βιβλίων με τα κείμενα των ομιλιών στις εκδηλώσεις του ΟΠΕΚ. Να υπάρχει ένα δελτίο με όλα τα νέα του ΟΠΕΚ και πολλά άλλα που δεν έγιναν. Θα μπορούσε ακόμα να ασκήσει κριτική στα πεπραγμένα του εκσυγχρονισμού. Πράγμα που εκ των υστέρων φαίνεται ότι θα έπρεπε να είχε κάνει. Αν υπάρχει μια δικαιολογία είναι πως ό,τι έγινε προέκυψε από το υστέρημα του χρόνου εκείνων που πήραν τις πρωτοβουλίες και εκείνων που ήταν στο Διοικητικό Συμβούλιο. Είναι προφανές ότι αυτοί έχουν και την ευθύνη.

Όλη τη δεκαετία 1991-2001 πάντως, ο ΟΠΕΚ κινήθηκε με διακριτικότητα και σοβαρότητα. Διατύπωσε τις απόψεις του με προσοχή και απέφυγε πολώσεις και συγκρούσεις τόσο με το ΠΑΣΟΚ όσο και με το Συνασπισμό, από τμήματα των οποίων προκλήθηκε κατ' επανάληψη. Προτίμησε την ψύχραμη αντιμετώπιση και την πολιτική επιχειρηματολογία. Πίστεψε ότι η προοδευτική παράταξη έχει υποχρέωση να προσφέρει τα πάντα για την πρόοδο και την εξέλιξη της χώρας. Υπήρξε μια κίνηση πολιτών στρατευμένη στην υπόθεση του εκσυγχρονισμού και αποτέλεσε ένα πραγματικό βήμα έκφρασης καινοτόμων και πρωτοποριακών απόψεων. Πραγματοποίησε διακόσιες περίπου εκδηλώσεις, παρεμβάσεις, παρουσιά-

σεις, δημόσιες συζητήσεις και γεγονότα. Η θεματολογία των συζητήσεων ήταν πλούσια. Κράτος, ποιότητα των δημοκρατικών θεσμών, κοινωνικό κράτος, ελληνική οικονομία, δημόσια διοίκηση, εκσυγχρονισμός, έθνος-κράτος, φιδολογική μεταρρύθμιση, υγεία είναι τελείως ενδεικτικά ορισμένοι τίτλοι θεμάτων.

ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ
ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΡΚΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΑΙΡΟ

Σήμερα είναι προφανές ότι το εκσυγχρονιστικό εγχείρημα έχει πίσω του μεγάλα κεντημένα στην οικονομία, στην κοινωνία και στους θεσμούς της, στη διεθνή θέση της Ελλάδας, στο ρόλο της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στις υποδομές της χώρας, αλλά βρίσκεται σε σταυροδρόμι. Κατά την άποψή μου, η επιστροφή σε πρακτικές του παρελθόντος στην οικονομία και την πολιτική εξακολουθεί για κάποιους να αποτελεί πολιτικό λόγο. Βεβαίως, η παρουσία του Κ. Σημίτη είναι για όλους μας μεγάλη εγγύηση. Άλλα πρέπει να αντιδράσουν και οι πολίτες με ενεργητική και ουσιαστική συμμετοχή. Γιατί είναι προφανές ότι ο εκσυγχρονισμός είναι μια διαδικασία χωρίς τέλος. Γι' αυτό χρειάστηκε να αποκτήσει πολλά τεχνικά χαρακτηριστικά με τη μορφή συγκεκριμένων μεταρρυθμίσεων που σκοπεύουν σε καλύτερους τρόπους οργάνωσης και διανομής των υλικών και κοινωνικών αγαθών. Μεταρρυθμίσεων και αλλαγών στο κράτος, στην κοινωνική ασφάλιση, στην προστασία και την ασφάλεια των πολιτών, στην υγεία και την παιδεία. Πρόκειται για μια διαδικασία χωρίς τέλος, γιατί η κοι-

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

νωνία των πολιτών γίνεται απαιτητικότερη μόλις αντιληφθεί ότι υπάρχει ανταπόκριση, δημιουργώντας την ανάγκη για περαιτέρω βελτιώσεις των ιδεών και των τεχνικών χαρακτηριστικών του εκσυγχρονισμού. Υπάρχει τόση ανάγκη για δημόσια λογοδοσία, για ποιότητα στη δημόσια διοίκηση και στις σχέσεις κράτους – πολίτη.

Σήμερα, ο ΟΠΕΚ μπορεί να πρωτοπορήσει βάζοντας πάλι τα κρίσιμα ερωτήματα της εποχής και να δώσει τις απαντήσεις που πρέπει. Το σπουδαιότερο όμως είναι να αποτιμήσει την πολιτική συγκυρία και να τοποθετηθεί έναντι των εξελίξεων και των απαιτήσεων της εποχής. Σε επίπεδο ιδεών, πρέπει και μπορεί να εκφράσει τις δυνάμεις ανατροπής του υπάρχοντος status quo, να υπερκεράσει τις δυνάμεις της ακινησίας και της μοιρολατρίας, να επεξεργαστεί νέες απόψεις, παραμένοντας κίνηση πολιτών. Να συνεχίσει προσθέτοντας αξία στην κοινωνία και στον εκσυγχρονισμό, όντας μια δύναμη πρωτοπορίας και προόδου. Μια δύναμη ανατροπής, αναζητήσεων και έκφρασης του καινούργιου, όπως έκανε μέχρι σήμερα. Κάθε εποχή φαίνεται ότι έχει τον δικό της ΟΠΕΚ. Και αυτή η εποχή που έρχεται δε μπορεί να αποτελέσει εξαίρεση. Άλλωστε, είναι η εποχή της Ενωμένης Ευρώπης και του ευρώ, που στις αρχές του 1990 ήταν το μεγάλο ζητούμενο. Είναι η εποχή των Ολυμπιακών Αγώνων.

Ο ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΕΧΕΙ ΚΥΡΙΩΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

Γιατί πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι η πορεία της χώρας στην Ευρώπη και την παγκοσμιοποιημένη πραγματικότητα εξελίσσεται μέσα σε συνθήκες πολυπλοκότητας, κινδύνων, μεγάλων αντιθέσεων και συγκρούσεων. Θα είναι σημαντική συνεισφορά στην πρόοδο και την εξέλιξη της χώρας η συμμετοχή και η πρωτοπορία σε αυτή τη διαδικασία όλων των ζωντανών και δημιουργικών δυνάμεων της χώρας.

Θα είναι εθνική προσφορά η αναζήτηση λύσεων στα κοινωνικά προβλήματα που σώρευσαν ο λαϊκισμός και η εύκολη άποψη για την πολιτική. Η ανατροπή των αγκυλώσεων που δημιούργησαν οι άσκοπες παροχές και η έλλειψη δημιουργικού και ειλικρινούς πολιτικού λόγου του παρελθόντος. Η δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης των πολιτών στους θεσμούς και η θετική αντιμετώπιση της ζωής και του μέλλοντος. Η δημιουργία όλο και καλύτερων προϋποθέσεων για μια Ελλάδα ισχυρή, μια κοινωνία ισχυρή με ποιότητα δημοκρατίας. Μια κοινωνία ελκυστική, ανοιχτή, δημιουργική. Μια κοινωνία πολιτών.

Εδώ είναι που ο ΟΠΕΚ μπορεί να αναπτύξει νέες ιδέες και να πρωτοτυπήσει με τις κινήσεις και τις πρωτοβουλίες του.

Γιατί η πρόκληση του εκσυγχρονισμού είναι πάντα διαρκής και συναρπαστική. Γιατί στο βάθος του άπτεται λεπτών αλλά ευρύτατα διαδεδομένων πολιτισμικών συνηθειών και απόψεων. Γιατί η προοπτική του είναι περισσότερο εξασφαλισμένη σήμερα που υπάρχει περισσότερο, γνώση και περισσότερα μέσα.

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Χρειάζεται, βεβαίως, πάντα πολλή δουλειά, επιμονή, ευμονή στις αρχές, επινοητικότητα και πολύ μεγάλο ενδιαφέρον για την κοινωνία και τους πολίτες.

Χρειάζεται ο εκσυγχρονισμός να αγγίζει τις ψυχές και τις συνειδήσεις των ανθρώπων για να είναι προοδευτικός και να έχει αποτελέσματα. Με λίγα λόγια, ο εκσυγχρονισμός χρειάζεται δύναμη αλλά και πάθος.